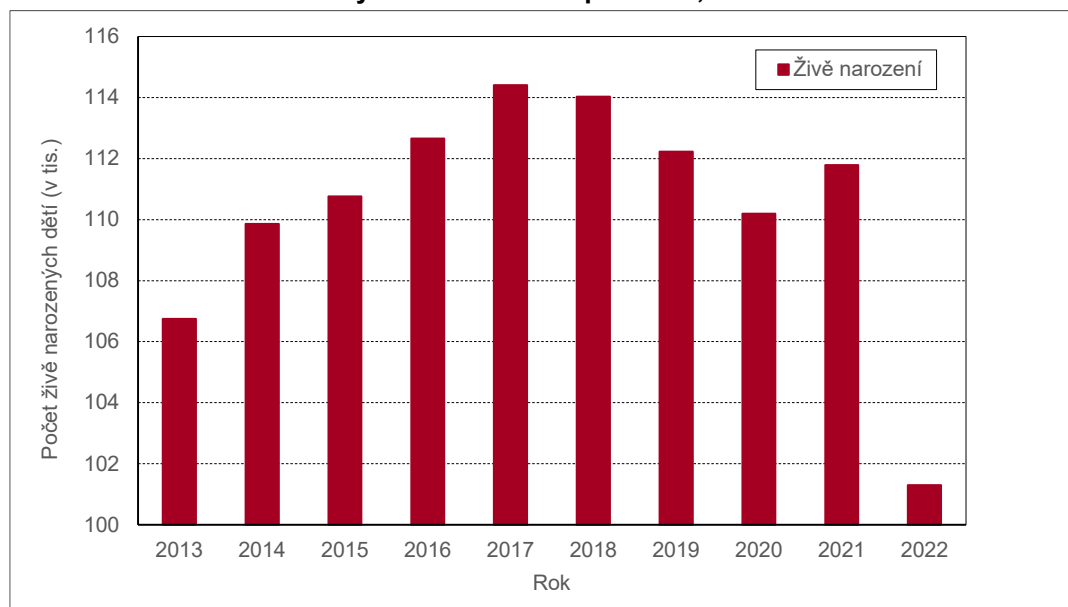

4 Porodnost

V roce 2022 se v České republice živě narodilo 101,3 tisíce dětí, o 10,5 tisíce méně než v roce 2021. Tento počet byl nejnižší od roku 2004. Poklesla i hodnota ukazatele úhrnné plodnosti, a to na 1,62 dítěte na jednu ženu. Průměrný věk matky při narození dítěte zůstal stejný jako v předchozím roce – 30,4 let. Podíl živě narozených dětí mimo manželství se oproti úrovni v předchozích dvou letech mírně snížil (o 0,3 p. b.) a vrátil se na úroveň z roku 2019, kdy dosáhl 48,2 %.

V roce 2022 bylo evidováno celkem 101 299 živě narozených dětí, což bylo o 10 494 dětí (tedy o 9,4 %) méně než v předchozím roce (tab. 4.1). Podobný meziroční pokles byl naposledy zaznamenán v polovině 90. let, kdy se v roce 1994 živě narodilo 106 579 dětí a o rok později 96 097 dětí (tzn. pokles o 10 482 dětí, tj. o 9,8 %; ještě k většímu meziročnímu poklesu však došlo mezi roky 1993 a 1994, o 12 %). Od lokálního minima v počtu živě narozených dětí se jejich počet v dalších čtyřech letech (2014 až 2017) každoročně zvyšoval až na 114 405 dětí v roce 2017, poté klesal až do roku 2020, kdy dosáhl 110 200 dětí. V roce 2021 došlo k mírnému nárůstu (na 111 793 dětí) a rok 2022 navázal na klesající trend z let 2018–2020 (obr. 4.1).

Obr. 4.1 Počet živě narozených dětí a úhrnná plodnost, 2013–2022

Mezi živě narozenými převažují chlapci, kterých se v roce 2022 narodilo 51 987, zatímco dívek bylo 49 312. To odpovídalo poměru 105,4 chlapců na 100 dívek. Tento ukazatel (sekundární index maskulinity) se mezi roky 2013 a 2022 pohyboval v rozmezí 104,4 až 105,5 chlapců na 100 dívek a průměrná hodnota za celé období posledních deseti let činila 105,1.

Mrtvě se v roce 2022 narodilo 377 dětí, o 27 méně než o rok dříve (tab. 4.1). V průměru se v období 2013 až 2022 mrtvě narodilo 396 dětí ročně, respektive 3,6 dětí z tisíce narozených. Nejvyšší úroveň mrtvorozenosti (3,9 ‰) byla v rámci posledního desetiletí zaznamenána v roce 2020, naopak nejnižší v letech 2017 a 2018 (3,3 ‰).

Počet porodů se meziročně snížil o 10,8 tisíc na 100 035 v roce 2022 – 98 779 z nich bylo jednočetných, což stejně jako v předchozích čtyřech letech představovalo 98,7 % všech porodů. Zbýlých 1 256 porodů (1,3 %) bylo vícečetných – ve 1 248 případech se narodila dvojčata, v 8 případech trojčata. Od roku 2013, kdy byl podíl vícečetných porodů 1,7 %, se jejich podíl plynule snižoval a posledních pět let se drží na úrovni 1,3 %.

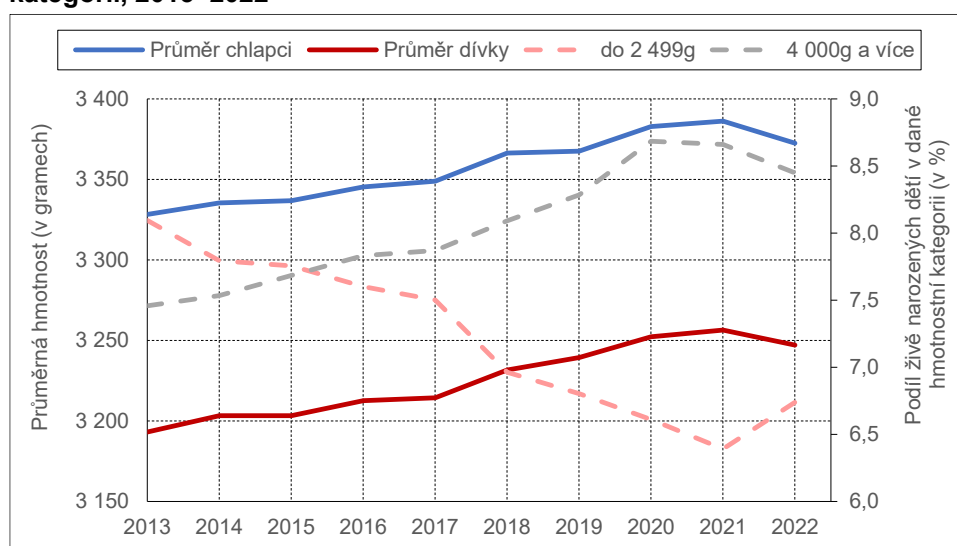
Tab. 4.1 Narození a porody, 2013, 2017–2022

	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Narození celkem	107 117	114 789	114 419	112 633	110 631	112 197	101 676
Živě narození	106 751	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793	101 299
v tom: chlapci	54 702	58 671	58 256	57 585	56 276	57 179	51 987
dívky	52 049	55 734	55 780	54 646	53 924	54 614	49 312
Mrtvě narození	366	384	383	402	431	404	377
Mrtvorozenost (‰)	3,4	3,3	3,3	3,6	3,9	3,6	3,7
Porody celkem	105 310	113 181	112 903	111 166	109 161	110 793	100 403
v tom: jednočetné	103 518	111 585	111 398	109 705	107 696	109 395	99 138
dvojčat	1 779	1 584	1 495	1 455	1 460	1 392	1 257
trojčat	12	12	9	6	5	6	8
čtyřčat	-	-	1	-	-	-	-
paterčat	1	-	-	-	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	1,7	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3

Narození podle porodní hmotnosti a délky trvání těhotenství

Průměrná porodní hmotnost dětí, které se narodily (a u kterých byla porodní váha zjištěna) v roce 2022, dosáhla 3 312 g (o 11 gramů méně než v předchozím roce) a poprvé od roku 2013 došlo k meziročnímu poklesu průměrné hmotnosti živě narozených dětí (obr. 4.2). Srovnání průměrné hmotnosti živě narozených dětí na počátku a na konci uplynulého desetiletí ukázalo na její nárůst o 49 g, o 44 g u chlapců a o 54 g u dívek. Průměrná hmotnost živě narozených chlapců v roce 2022 byla 3 373 g (tedy o 14 g méně ve srovnání s předchozím rokem), dívky se rodily v průměru s hmotností 3 247 g (tj. v průměru o 9 g méně než o rok dříve). Rozdíl v hmotnosti chlapců a dívek byl v letech 2013 až 2022 stabilní, pohyboval se v rozmezí 125 g (v roce 2022) a 135 g (v letech 2013, 2017 a 2018).

Obr. 4.2 Průměrná hmotnost chlapců a dívek a podíl živě narozených dětí podle hmotnostních kategorií, 2013–2022

Pozn.: Pouze ze živě narozených se zjištěnou porodní hmotností.

Struktura živě narozených dětí se zjištěnou hmotností se podle intervalů porodní hmotnosti v průběhu let výrazně neměnila. Nejčastěji se rodily děti s hmotností 3 000–3 499 g (38,9 % ze všech živě narozených dětí se zjištěnou porodní hmotností v roce 2022), následovaly děti o váze 3 500–3 999 g (29,4 % v roce 2022) a 2 500–2 999 g (16,6 % v roce 2022). Novorozenců vážících 4 000 g a více bylo 8,4 % v roce 2022, zatímco těch s nízkou porodní hmotností pod 2 500 g 6,7 %. Před deseti lety si byly podíly těchto dvou skupin

hmotnostních kategorií bližší – v roce 2013 se 8,1 % dětí narodilo s hmotností do 2 500 g a 7,5 % dětí s porodní hmotností 4 000 g a více. V letech 2013 až 2015 se narodilo více dětí s porodní hmotností do 2 500 g oproti dětem, které při narození vážily alespoň 4 000 g. Od roku 2016 převažovaly děti s vyšší porodní hmotností a rozdíl mezi těmito dvěma hmotnostními kategoriemi novorozenců se až do roku 2021 zvyšoval (z 0,2 p. b. v roce 2016 na 2,3 p. b. v roce 2021). V roce 2022 se podíl dětí s porodní hmotností do 2 500 g zvýšil a zároveň došlo ke snížení podílu 4kilových a těžších dětí, a rozdíl poklesl (obr. 4.2).

Porodní hmotnost úzce souvisí s délkou trvání těhotenství. Nejčastěji se děti rodily ve 41. týdnu těhotenství (tj. přesná délka těhotenství 40 týdnů + 0 dní až 40 týdnů + 6 dní, tzn. 40 dokončených týdnů těhotenství), a to necelých 30 % z živě narozených dětí v celém uplynulém desetiletí (tab. 4.2). Zhruba čtvrtina dětí se narodila ve 40. týdnu těhotenství (39 dokončených týdnů), kolem 16 % ve 42. týdnu (41 dokončených týdnů) a zhruba 14 % ve 39. týdnu (38 dokončených týdnů).

Tab. 4.2 Podíly živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství (%) a průměrná porodní hmotnost (v gramech) živě narozených dětí podle délky trvání těhotenství, 2013, 2017 a 2022

Dokončený týden	Délka trvání (dokončené týdny a dny)	Podíl živě nar. dětí podle délky těhotenství (%)			Průměrná hmotnost (v gramech)		
		2013	2017	2022	2013	2017	2022
-36	do 36+6	8,4	7,3	6,9	2 272	2 204	2 265
37	37+0 až 37+6	5,9	5,7	5,9	2 911	2 903	2 896
38	38+0 až 38+6	14,1	13,6	14,4	3 144	3 136	3 172
39	39+0 až 39+6	24,7	25,1	26,1	3 320	3 327	3 360
40	40+0 až 40+6	29,6	29,3	29,0	3 450	3 468	3 501
41	41+0 až 41+6	14,9	16,3	15,5	3 554	3 576	3 603
42+	42+0 a déle	2,4	2,7	2,3	3 580	3 614	3 599

Pozn.: Pouze ze živě narozených dětí se zjištěnou délkou trvání těhotenství a zjištěnou porodní hmotností.

Předčasný porod je definován jako narození dítěte před 37. dokončeným týdnem těhotenství (tzn. do 36 týdnů a 6 dnů)¹⁹. Počet předčasně narozených dětí se v průběhu poslední dekády snížil z 8 821 živě narozených v roce 2013 na 6 746 v roce 2022 (tj. o 2 075 dětí). Podíl předčasně narozených dětí plynule klesal mezi lety 2013 a 2021 (z 8,4 % na 6,6 %), v roce 2022 došlo k mírnému nárůstu podílu předčasně narozených dětí, a to na 6,9 %. Riziko předčasněho porodu se mimo jiné liší v závislosti na věku rodičky – vyšší riziko mají velmi mladé ženy nebo naopak ty starší, přičemž věk hraje roli zejména u prvorodiček. Byly to právě nejmladší ženy, u nichž byl podíl předčasných porodů ve většině let uplynulé dekády nejvyšší. Výjimkou byl rok 2014, kdy byl tento podíl nejvyšší u rodiček 40letých a starších. Zatímco u nejstarších žen došlo v uplynulém desetiletí k největšímu poklesu podílu předčasných porodů (z 10,5 % v roce 2013 na 8,2 % v roce 2022), u žen nejmladších se tento podíl pohyboval od 9,7 % (v letech 2017 a 2021) do 11,7 % (v roce 2013).

Tab. 4.3 Podíly (%) předčasně* narozených dětí podle věku rodičky, 2013–2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
-19	11,7	10,2	10,6	10,6	9,7	10,4	10,4	10,0	9,7	10,9
20–24	8,6	7,8	7,9	8,0	8,3	7,5	7,4	7,3	7,0	7,0
25–29	7,7	7,4	7,0	7,4	6,9	6,6	6,6	5,9	6,1	6,7
30–34	8,0	7,3	7,3	6,9	6,8	6,6	6,2	6,2	5,9	6,4
35–39	9,3	8,4	7,8	7,8	7,9	7,1	7,6	6,9	7,0	7,4
40+	10,5	10,8	9,5	10,0	8,0	8,5	8,6	8,2	8,4	8,2
Celkem	8,4	7,8	7,5	7,5	7,3	6,9	6,9	6,7	6,6	6,9

* Za předčasně narozené je považováno dítě narozené před dokončeným 37. týdnem těhotenství

¹⁹ Dle definice Světové zdravotnické organizace viz: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth>.

Pozn.: Pouze ze živě narozených dětí se zjištěnou délkou trvání těhotenství

Průměrná porodní hmotnost předčasně narozených dětí se v poslední dekádě pohybovala mezi 2 204 g (v roce 2017) a 2 275 g (v roce 2021). S délkou těhotenství roste i porodní hmotnost dítěte (tab. 4.2). Zatímco děti narozené ve 38. týdnu těhotenství (37 dokončených týdnů) mají v průměru porodní hmotnost kolem 2 900 g, ve 39. týdnu (38 dokončených týdnů) průměrná porodní hmotnost překračuje 3 100 g, ve 40. týdnu (39 dokončených týdnů) 3 300 g, ve 41. týdnu (40 dokončených týdnů) už porodní hmotnost šplhá k 3 500 g a děti narozené ve 42. týdnu (41 dokončených týdnů) a později tuto hranici v průměru překračují.

Narození podle rodinného stavu ženy a pořadí narozeného dítěte

Z pohledu rodinného stavu rodičky dlouhodobě převažují děti narozené vdaným ženám a nejinak tomu bylo i v roce 2022 (tab. 4.4), kdy se vdaným ženám narodila více než polovina (51,8 %) všech živě narozených dětí v tomto roce. Za posledních deset let se podíl dětí narozených vdaným ženám postupně snižoval z 55,0 % v roce 2013 až na historické minimum (51,0 %) v roce 2017. Od té doby se udržuje na necelých 52 %. Mimo manželství se tak aktuálně rodí bezmála polovina dětí. Většina z nich má matku rodinného stavu svobodná²⁰, přičemž dominance svobodných žen v rámci skupiny nevdaných se v čase zvýšila. V roce 2013 bylo svobodných 87 ze sta neprovdaných rodiček, v roce 2022 již 92 ze sta.

Tab. 4.4 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2013 a 2017–2022

Rodinný stav matky	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Svobodná	41 655	50 379	49 956	49 137	48 799	49 950	45 091
Vdaná	58 751	58 314	58 698	58 138	56 792	57 590	52 427
Rozvedená	6 134	5 539	5 227	4 818	4 482	4 140	3 678
Ovdovělá	211	173	155	138	127	113	103
	% ¹⁾						
Svobodná	39,0	44,0	43,8	43,8	44,3	44,7	44,5
Vdaná	55,0	51,0	51,5	51,8	51,5	51,5	51,8
Rozvedená	5,7	4,8	4,6	4,3	4,1	3,7	3,6
Ovdovělá	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Pozn.: ¹⁾ Z důvodu číselného zaokrouhlení jednotlivých podílů věkových skupin na jedno desetinné číslo nemusí součet dávat 100,0 %

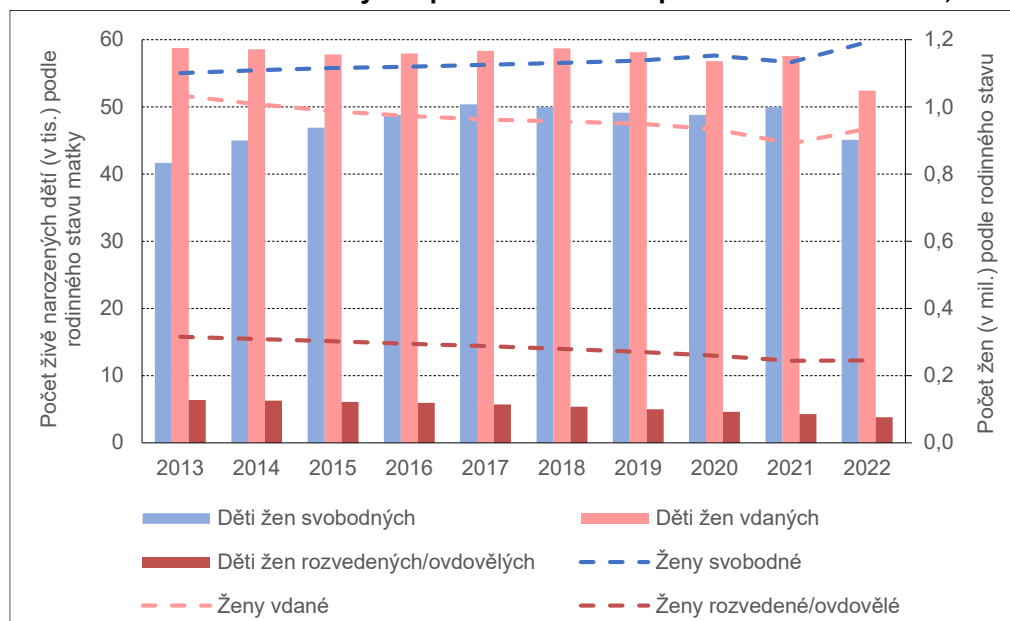
Absolutně se v roce 2022 narodilo vdaným ženám 52 427 dětí, ženám svobodným 45 091 (44,5 %), rozvedenou matku mělo 3 678 dětí (3,6 %) a ovdovělou 103 dětí (0,1 %). Vzhledem k výraznému poklesu celkového počtu živě narozených dětí, absolutně meziročně nedošlo k nárůstu ani u jedné kategorie rodinného stavu matky. Relativně nejvíce se snížil počet dětí narozených rozvedeným matkám (o 11 %), o 10 % se snížil počet dětí narozených svobodným matkám, a o 9 % shodně počet dětí narozených vdaným a ovdovělým ženám.

Oproti roku 2013 došlo ke zvýšení počtu a podílu dětí narozených svobodným matkám (o 3,4 tisíce dětí, resp. 5,5 p. b.), a to i přes pokles celkového počtu živě narozených dětí – ze 106 751 dětí v roce 2013 na 101 299 dětí v roce 2022. Z části je to dáno zvýšením zastoupení svobodných žen v populaci žen v reprodukčním věku (15–49 let), jež v průběhu uplynulé dekády postupně rostl, a to ze 44,9 % v roce 2013 na 50,3 % v roce 2022. U rodiček ostatních rodinných stavů naopak došlo k absolutnímu i relativnímu poklesu. Počet vdaných rodiček se v letech 2013–2021 pohyboval mezi 56 792 (v roce 2020) a 58 751 (v roce 2013), v roce 2022 se snížil na 52 427, zatímco jejich podíl mezi lety 2013 a 2017 klesal a poté stagnoval na úrovni 51,5–51,8 % všech rodiček. Početní stav vdaných žen v reprodukčním věku také postupně klesal, a to až do roku 2021. V roce 2022 došlo vlivem nárůstu celkového počtu obyvatel také ke zvýšení počtu vdaných žen (obr. 4.3). V případě dětí narozených rozvedeným a ovdovělým ženám byl úbytek jejich počtu v uplynulém desetiletí nepřetržitý (v roce 2022 dohromady o 472, resp. o 11 %) a v souladu s klesajícím počtem žen daných rodinných stavů v reprodukčním věku (v roce 2022 došlo

²⁰ Rodinný stav de iure. Ze statistického hlášení nelze zhodnotit reálné rodinné zázemí narozeného dítěte (může jít jak o dítě samoživitelky, tak o dítě rodičovského páru tvořícího rodinu, kdy však nedošlo k právnímu uzavření manželství).

k mírnému nárůstu počtu ovdovělých žen z 12,6 tisíc na 14,1 tisíc, podíl rozvedených a ovdovělých žen v populaci žen v reprodukčním věku však i v tomto roce poklesl).

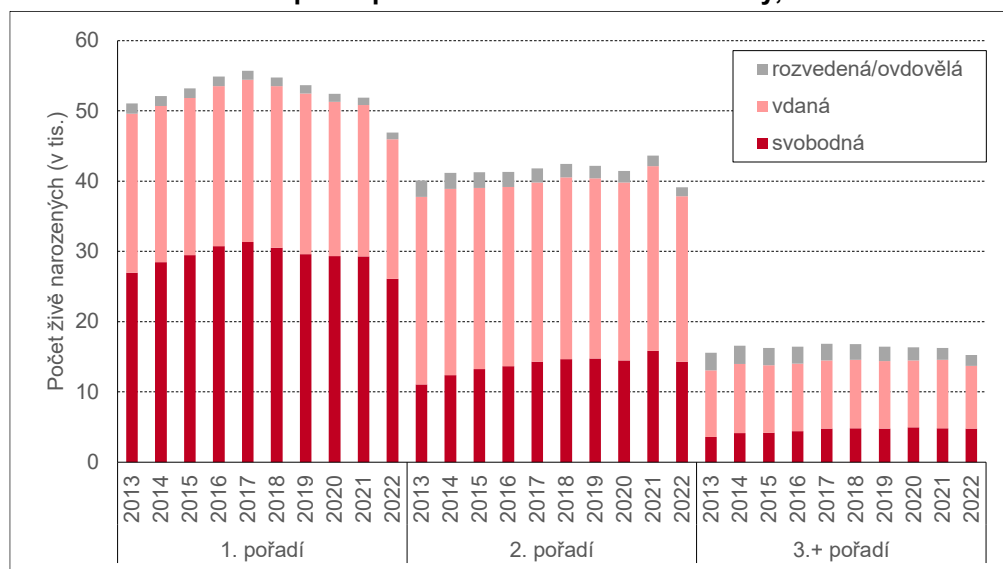
Obr. 4.3 Živě narození a ženy v reprodukčním věku podle rodinného stavu, 2013–2022

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození byla v posledních deseti letech relativně stabilní (tab. 4.5). Prvorozené děti představovaly 46,3 % (v roce 2022) až 48,7 % (v letech 2016 a 2017) všech živě narozených dětí, děti narozené jako druhé se podílely na úhrnu všech dětí z 36,6 % (v roce 2017) až 39,0 % (v roce 2021) a živě narozené děti třetího a vyšší pořadí tvořily 14,6 % (v letech 2013, 2016, 2019 a 2021) až 15,1 % (v letech 2014 a 2022) z celku. Meziročně došlo v roce 2022 k poklesu absolutního počtu živě narozených dětí všech pořadí (o 10 % u prvorozených a druhorozených, u dětí vyšších pořadích o 6 %).

Struktura dětí podle pořadí se liší podle toho, zda se narodily v manželství či mimo něj. Z celkového počtu živě narozených v manželství jich v roce 2022 bylo 38,0 % prvního pořadí, 45,0 % druhého pořadí a 17,0 % třetího a vyššího pořadí. Zatímco u dětí narozených v manželství tak převažují děti druhého pořadí, u dětí narozených mimo manželství připadá nejvyšší podíl na děti prvního pořadí – 55,2 % v roce 2022. Děti druhého pořadí se mimo manželství narodilo výrazně méně, a to 31,8 %, a třetího a vyššího pořadí 13,0 %.

Obr. 4.4 Živě narození podle pořadí a rodinného stavu matky, 2013–2022

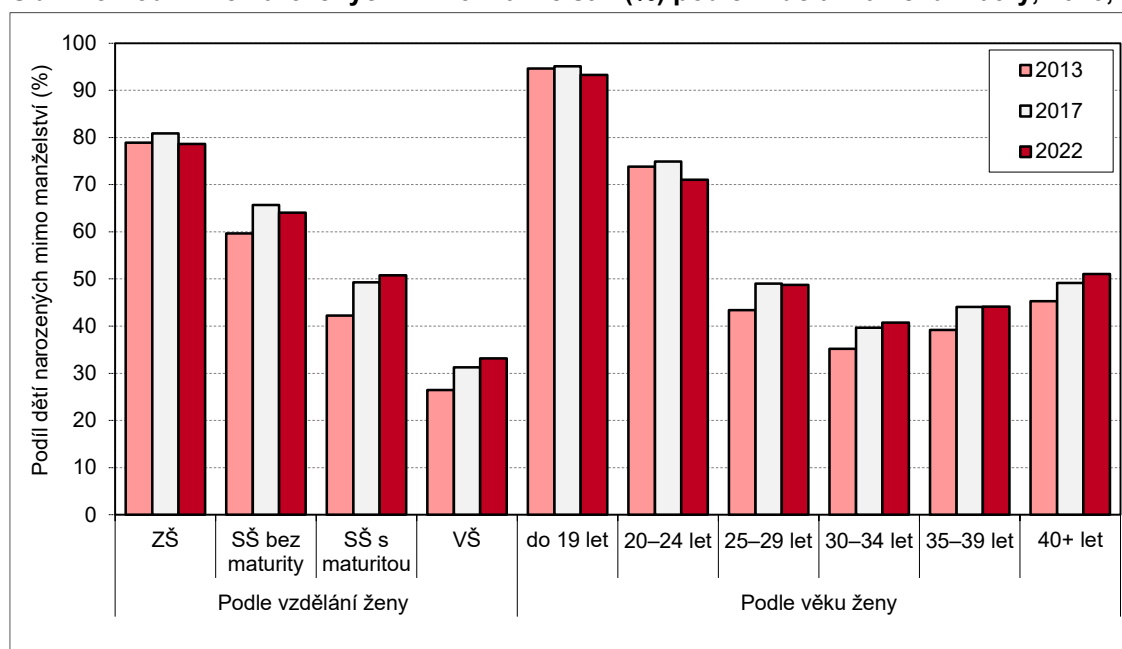

Uvedené rozdíly se odráží také v hodnotách podílu dětí narozených mimo manželství podle pořadí. Tradičně nejvyšší je u prvorozených dětí, kde od roku 2010 převyšuje jednu polovinu. V roce 2013 činil podíl dětí narozených mimo manželství mezi prvorozenými 55,7 % a do roku 2017, kdy se zastavil jeho rostoucí trend, vystoupal na 58,6 % (tab.4.5). V dalších letech, resp. již od roku 2014, se pohyboval mezi 57 a 59 %; v roce 2022 se mimo manželství narodilo 57,6 % dětí 1. pořadí (o 0,9 p. b. méně než v roce 2021). V případě druhorozených dětí hovoří údaj z roku 2022 o 39,7 % dětí narozených mimo manželství, stejně jako v předcházejícím roce. O deset let dříve, v roce 2013, byl příslušný podíl 33,4 %, do roku 2017 vzrostl na 39 procent a na této úrovni se udržoval i v následujících třech letech. Zastoupení dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí mimo manželství se v posledních deseti letech pohybovalo na úrovni 39–42 %, v roce 2022 dosáhlo 41,5 % (oproti roku 2021 vzrostlo o 1,3 p. b.). Při srovnání let 2013 a 2022 podíl dětí narozených mimo manželství vzrostl ve všech pořadích, nejméně (o 1,9 p. b.) u prvorozených dětí, dále u dětí třetího či vyššího pořadí (o 2,2 p. b.) a nejvíce (o 6,3 p. b.) u druhorozených dětí. Zastoupení dětí narozených mimo manželství mezi druhorozenými tak sice zůstává (z pohledu pořadí dítěte) nejnižší, v čase se však výrazně přiblížilo příslušnému podílu u dětí narozených ve třetím a vyšším pořadí.

Tab. 4.5 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2013 a 2017–2022

	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Děti 1. pořadí celkem	51 092	55 726	54 755	53 647	52 414	51 900	46 905
z toho v manželství	22 619	23 090	23 032	22 890	21 964	21 531	19 910
mimo manželství	28 473	32 636	31 723	30 757	30 450	30 369	26 995
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	55,7	58,6	57,9	57,3	58,1	58,5	57,6
Děti 2. pořadí celkem	40 078	41 832	42 462	42 173	41 432	43 623	39 130
z toho v manželství	26 676	25 505	25 905	25 653	25 326	26 322	23 585
mimo manželství	13 402	16 327	16 557	16 520	16 106	17 301	15 545
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	33,4	39,0	39,0	39,2	38,9	39,7	39,7
Děti 3. a vyššího pořadí celkem	15 581	16 847	16 819	16 411	16 354	16 270	15 264
z toho v manželství	9 456	9 719	9 761	9 595	9 502	9 737	8 932
mimo manželství	6 125	7 128	7 058	6 816	6 852	6 533	6 332
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	39,3	42,3	42,0	41,5	41,9	40,2	41,5

Podíl dětí narozených mimo manželství je významně ovlivněn mimo jiné faktorem nejvyššího dokončeného vzdělání ženy. Úrovni vzdělání je podíl dětí narozených mimo manželství nepřímo úměrný – čím vyšší úroveň dosaženého vzdělání ženy, tím nižší zastoupení nevdaných žen mezi rodičkami. V roce 2022 dosahoval podíl dětí narozených mimo manželství u vysokoškolsky vzdělaných žen 33,1 %, u žen se středním vzděláním s maturitou 50,8 %, bez maturity 64,1 % a u žen s pouze základním vzděláním 78,6 %. Ve srovnání s rokem 2013 došlo ke zvýšení podílu mimomanželsky narozených dětí u všech vzdělanostních kategorií, s výjimkou žen se základním vzděláním (pokles o 0,3 p. b.). Podíl dětí narozených mimo manželství v této vzdělanostní skupině žen klesá již třetím rokem v řadě. Naopak relativně nejvíce se zvýšilo zastoupení dětí narozených mimo manželství u žen s vysokoškolským vzděláním (o jednu čtvrtinu, resp. o 6,7 p. b. z 26,4 % v roce 2013) a dále u žen se středním vzděláním s maturitou (o 20 %, resp. o 8,5 p. b. z 42,2 % v roce 2013). U žen se středním vzděláním bez maturity byl nárůst váhy mimomanželských dětí nižší (o 7 %, resp. o 4,4 p. b. z 59,7 % o deset let dříve), ale podobně jako u skupiny žen se základním vzděláním klesá (od roku 2021).

Obr. 4.5 Podíl živě narozených mimo manželství (%) podle vzdělání a věku matky, 2013, 2017 a 2022

Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání; z důvodu srovnatelnosti delší časové řady je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena k ženám se středoškolským vzděláním s maturitou.

Dalším významným faktorem diferenciacie podílu dětí narozených mimo manželství je věk matky (obr. 4.5). U nejmladších žen do 20 let je podíl dětí narozených mimo manželství zdaleka nejvyšší. Ve všech letech uplynulého desetiletí přesahoval 90,0 %, nejvyšší byl v roce 2021, kdy dosáhl 96,7 %. Výrazně nadprůměrný byl i u žen-matek ve věku 20–24 let, u nichž se pohyboval na úrovni necelých tří čtvrtin (71,0 % v roce 2022). Mírně nadprůměrný byl ještě u žen 40letých a starších (poslední údaj 51,1 %) a 25–29letých (48,7 %), naopak mírně podprůměrný u 35–39letých (44,1 %) a vůbec nejnižší u 30–34letých (40,7 %). Ze srovnání příslušných podílů z let 2013 a 2022 vyplývá, že u dvou nejmladších skupin rodiček došlo ke snížení podílu mimomanželsky narozených dětí (u žen mladších 20 let se jednalo o 1% pokles, u 20–24letých o 4%). Naopak nejvyšší nárůst zaznamenaly ženy ve věku 30–34 let, a to o 16 %. U ostatních věkových skupin byl nárůst poměrně jednotný, a to o 12–13 %. Meziročně se v roce 2022 snížil u 15–19letých (o 3,4 p. b.), 20–24letých (o 2,9 p. b.) a u 25–29letých žen (o 1,0 p. b.), u žen ve věku 35–39 let zůstal na stejné úrovni jako předchozí rok a k nárůstu došlo u žen ve věku 30–34 let (o 0,4 p. b.) a 40 let a více (o 1,6 p. b.)

Úhrnná plodnost a míry plodnosti podle věku ženy

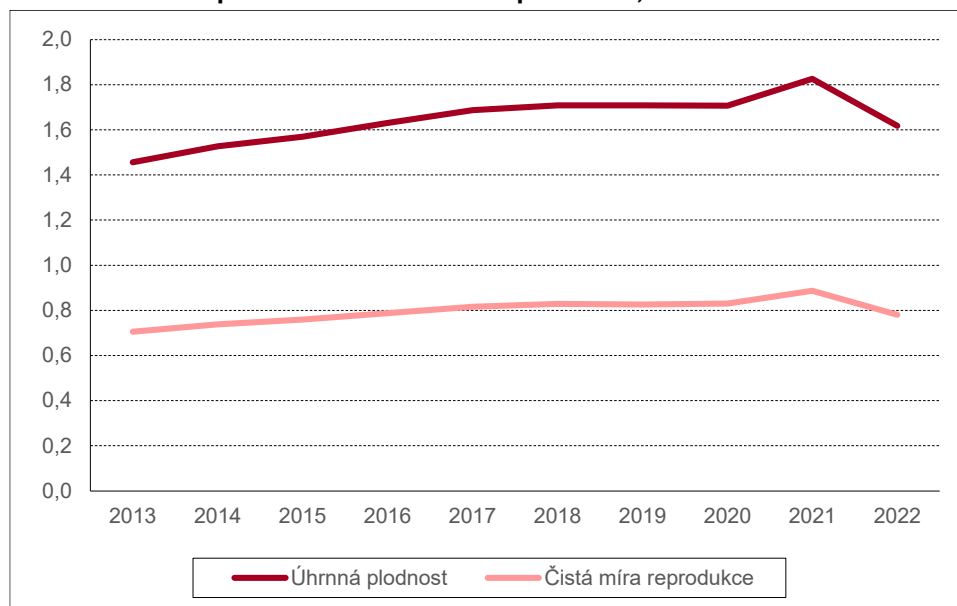
Do úrovně úhrnné plodnosti v roce 2022 ve výši 1,62, udávající průměrný počet dětí na jednu ženu při zachování měr plodnosti tohoto roku, se promítlo výrazné meziroční snížení počtu živě narozených dětí (o 10,5 tis.). Meziročně došlo k jejímu poklesu o 0,21 dítěte na jednu ženu²¹ z hodnoty 1,83. Poslední předchozí meziroční pokles úrovně úhrnné plodnosti byl naposledy zaznamenán mezi lety 2010 a 2011, kdy se úhrnná plodnost snížila z 1,49 na 1,43 dítěte na ženu. Od té doby plodnost rostla až do roku 2021, kdy došlo k jejímu nejvyššímu relativnímu nárůstu po roce 2007, a to o 7 %. Meziroční nárůst v letech 2014–2018 činil 1–5 %, zatímco v letech 2019 a 2020 úhrnná plodnost v podstatě stagnovala. Obdobně se v posledních deseti letech vyvíjel i ukazatel čisté míry reprodukce²². Ta mezi roky 2013 a 2018 vrostla z

²¹ Byl to největší pokles zaznamenaný od poloviny 90. let, kdy se úhrnná plodnost snížila z 1,67 v roce 1993 na 1,44 (tj. o 0,23 dítěte) v roce 1994.

²² Čistá míra reprodukce vyjadřuje průměrný počet dívek narozených jedné ženě, které se zároveň dožijí věku své matky při porodu při zachování měr plodnosti a úmrtnosti daného roku. Úroveň 1,0 přitom znamená, že se ženě narodí v průměru jedna dcera, jež se zároveň dožije věku své matky při porodu, a je tak zajištěna alespoň prostá reprodukce populace. Hodnoty 1,0 nebo vyšší bylo naposledy dosaženo v roce 1979 (1,08).

hodnoty 0,71 na hodnotu 0,83 (obr. 4.6), na které se držela do roku 2020, v roce 2021 se skokově zvýšila až na 0,89, ze které spadla na úroveň 0,78 narozené dívky jedné ženě v roce 2022²³.

Obr. 4.6 Úhrnná plodnost a čistá míra reprodukce, 2013–2022

Tab. 4.6 Ukazatele plodnosti, 2013 a 2017–2022

	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Úhrnná plodnost*	1,46	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83	1,62
Čistá míra reprodukce**	0,71	0,82	0,83	0,83	0,83	0,89	0,78
Míry plodnosti*** podle věku žen							
15–19	11,7	11,9	10,8	9,9	9,3	8,1	7,2
20–24	41,9	50,8	51,3	49,7	49,7	47,6	42,7
25–29	92,4	103,7	105,4	107,9	108,8	117,6	105,0
30–34	98,2	111,9	112,6	111,4	110,4	122,5	106,2
35–39	40,0	49,8	51,6	52,5	53,3	58,7	51,5
40–44	7,1	9,1	9,8	9,9	10,2	10,9	10,7
45–49	0,3	0,5	0,7	0,8	0,7	0,8	0,8
Průměrný věk žen při narození dítěte	29,9	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4	30,4

* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měř plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Průměrný počet živě narozených dívek jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let), které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

*** Poměr počtu živě narozených dětí ženám daného věku a počtu žen v daném věku, vyjádřeno na tisíc žen středního stavu.

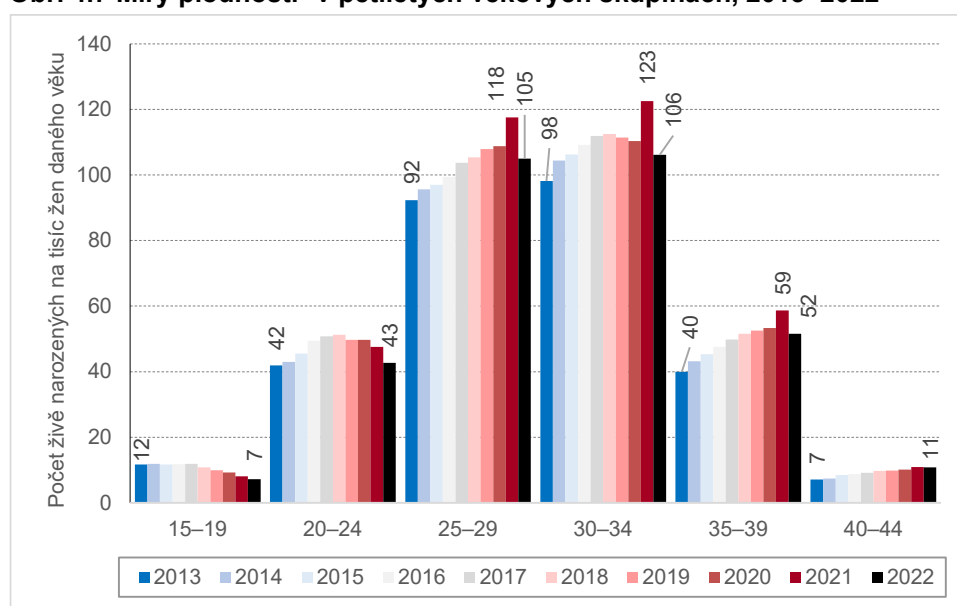
Dvě třetiny celkové plodnosti připadá na ženy ve věku 25–34 let a na zbývající jedné třetině plodnosti se společně podílí ženy do 25 let věku a ve věku 35 let a více. V celém posledním desetiletí byla v rámci pětiletých věkových skupin nejvyšší intenzita plodnosti 30–34letých žen, která však jen mírně převyšovala úroveň plodnosti žen ve věku 25–29 let. V roce 2022 připadlo v průměru na tisíc žen ve věku 30–34 let 106 živě narozených dětí a na tisíc žen ve věku 25–29 let 105 narozených. Vzájemně poměrně blízké si byly i míry plodnosti ve skupinách žen 20–24letých a 35–39letých. Avšak zatímco před deseti lety byla mírně vyšší plodnost žen 20–24letých, od roku 2018 je to naopak a v posledních dvou letech se rozdíl mezi oběma věkovými skupinami navíc mírně zvýšil (11, resp. 9 dětí na tisíc žen). Obdobná situace se týkala i měř plodnosti na obou krajích věkového spektra rodiček, když až do roku 2018 (včetně) měly vyšší plodnost

²³ K takto výraznému meziročnímu snížení došlo naposledy mezi lety 1993 a 1994, kdy se čistá míra reprodukce snížila z 0,80 na 0,69.

dívky 15–19leté než ženy 40–44leté, v roce 2019 se plodnost těchto dvou skupin žen vyrovnala a od roku 2020 převyšovala plodnost starších žen plodnost náctiletých dívek.

Srovnání měr plodnosti pro pětileté věkové skupiny v čase ukazuje, že mezi počátkem a koncem poslední dekády došlo ke snížení plodnosti pouze u žen ve věku 15–19 let (o 39 %), zatímco ve všech ostatních věkových skupinách plodnost žen vzrostla, přičemž u 25–29letých, 35–39letých a 40–44letých rostla nepřetržitě až do roku 2021. Ve věkové skupině 20–24letých byla v roce 2022 o 2 % vyšší než v roce 2013 (avšak v letech 2019–2022 klesala). U 25–29letých se plodnost mezi lety 2013 a 2022 zvýšila o 14 %, u 30–34letých vzrostla o 29 % a ve vyšších věkových skupinách dokonce o více než polovinu. Nejvýrazněji, na téměř 2,3násobek, se navýšila u žen 45–49letých, ale jejich plodnost je v rámci úhrnu minoritní. V posledním roce poslední dekády však došlo k poklesu plodnosti u všech pětiletých věkových skupin. Nejméně poklesla u starších rodiček – ve věku 40–44 let o 1 %, u 45letých a starších o 8 %. Ve věkových skupinách 15–19, 20–24 a 25–29letých žen došlo ke snížení plodnosti o 10–11 %, ženy ve věku 30–34 let a 35–39 let měly plodnost nižší o 12–13 % ve srovnání s předchozím rokem.

Obr. 4.7 Míry plodnosti* v pětiletých věkových skupinách, 2013–2022

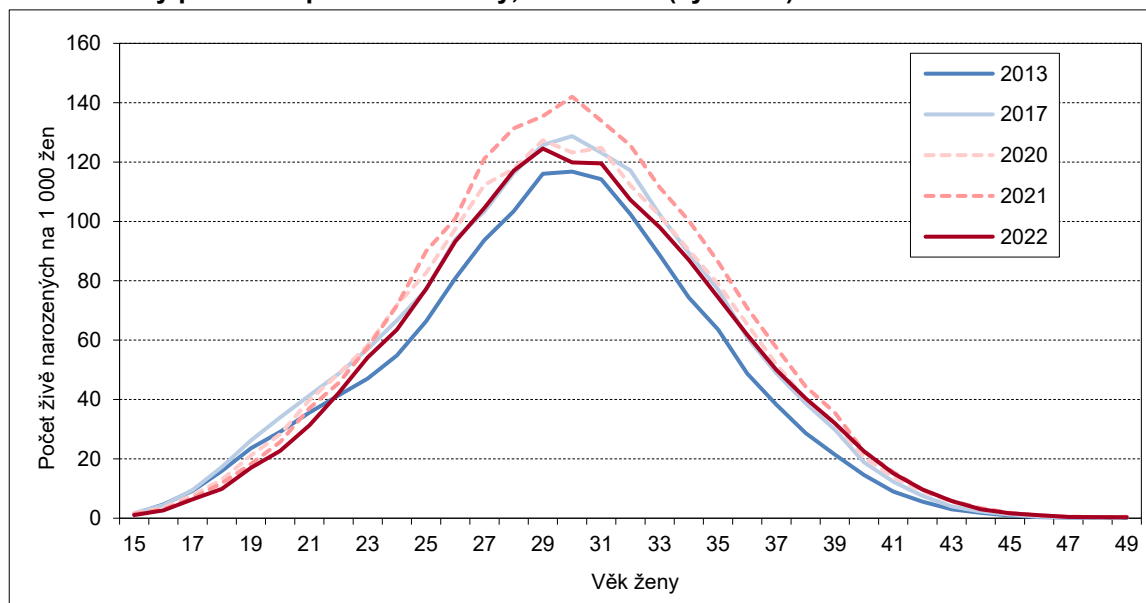

* Míra plodnosti ve věkové skupině je vypočtena jako poměr celkového počtu živě narozených dětí ženám daného věku a celkového počtu žen v daném věku (na tisíc žen).

V jednoletém detailu věku byla v posledním desetiletí míra plodnosti s výjimkou let 2020 a 2022 vždy nejvyšší u žen ve věku 30 let, v letech 2020 a 2022 to bylo ve věku 29 let. Tyto nejvyšší míry plodnosti se pohybovaly mezi 117 (v roce 2013) a 142 (v roce 2021) narozených dětí na tisíc žen daného věku, přičemž v letech 2014–2020 a v roce 2022 to bylo v rozmezí 124 až 129 dětí. Oproti roku 2013 došlo v roce 2022 ke zvýšení plodnosti od věku 22 let, nejvýrazněji ve vyšších věcích (od 40 let o více než 50 %), naopak v mladším věku se plodnost snížila. Meziročně se v roce 2022 plodnost snížila ve všech věcích s výjimkou věků 40, 42, 46 a 48 let, u nichž byla zaznamenáno mírné zvýšení (o 0,03 až 0,09 promilových bodů, tj. o 0,3–12 %).

Nárůst plodnosti ve vyšším věku přispěl ke zvýšení průměrného věku matek při narození dítěte (tab. 4.6), jeho tempo růstu v druhé dekádě 21. století však znatelně zpomalilo²⁴ ve srovnání s první dekádou. Celkově se mezi roky 2013 a 2022 zvýšil o 0,6 roku z 29,9 na 30,4 let, přičemž meziročně zůstala jeho hodnota zachována.

²⁴ V letech 2000–2009 průměrný věk žen při narození dítěte průměrně meziročně rostl o 0,26 roku, v letech 2010–2019 již jen v průměru o 0,07 roku (s přírůstky od –0,01 do 0,16 roku). V roce 2021 byl přírůstek 0,23, nejvyšší za předchozích 14 let a v roce 2022 zůstal na hodnotě předchozího roku.

Obr. 4.8 Míry plodnosti podle věku ženy, 2013–2022 (výběr let)

Průměrný věk otce při narození dítěte²⁵ se v období 2013–2022 neměnil a pohyboval na úrovni 33,5–33,6 roku. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou byla po celých deset let skupina otců ve věku 30–34 let, aktuálně se třetinovým podílem, který však v čase mírně poklesl. Druhou nejčastější věkovou kategorií otců byli otcové ve věku 35–39 let, jejichž podíl se pohyboval okolo jedné čtvrtiny. Zhruba pětinu tvořili otcové ve věku 25–29 let a desetinu pak otcové 40–44letí, jejichž zastoupení mezi lety 2013 a 2022 vzrostlo z 8,7 % na 11,5 %. Podíl otců 45letých a starších postupně v průběhu poslední dekády rostl, a to ze 4,0 % v roce 2013 na 5,8 % v roce 2022. Od roku 2019 převyšoval podíl dětí narozených 45letých a starších otcům podíl dětí narozených otcům ve věku 20–24 let. Ten se v roce 2022 oproti roku 2013 mírně snížil z 5,1 % na 4,2 %. Podíl dětí narozených otcům mladších 20ti let se v minulém desetiletí se udržoval na nízké úrovni mezi 0,3 a 0,5 %.

Tab. 4.7 Průměrný věk otce při narození dítěte, průměrný věkový rozdíl rodičů a podíly živě narozených podle věkového rozdílu rodičů, 2013–2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Průměrný věk otce ¹⁾	33,5	33,6	33,6	33,5	33,5	33,5	33,5	33,5	33,6	33,6
Průměrný věkový rozdíl mezi otcem a matkou	4,2	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2
Podíly živě narozených podle věku rodičů (%) ²⁾										
Otec mladší	18,4	18,3	18,4	18,6	18,8	18,8	19,2	19,0	19,1	18,8
Stejně staří rodiče	10,3	10,2	10,3	10,2	10,4	10,5	10,6	10,8	10,9	10,8
Otec starší	71,3	71,4	71,3	71,2	70,8	70,7	70,2	70,2	70,0	70,4

¹⁾ Vypočítaný z rozložení specifických měr (očistěn od vlivu změn věkového složení).

²⁾ Pouze ze živě narozených dětí s uvedeným otcem.

Zhruba desetina rodičů byla při narození jejich potomka stejně stará, u 70 % narozených byl otec starší než matka a necelá jedna pětina dětí měla otce mladšího než matku (tab. 4.7). Nejvyšší věkový rozdíl mezi rodiči byl ve všech kalendářních letech zaznamenán v případě staršího otce a pohyboval se od 44 let (v roce 2020) do 55 let (v roce 2017).

²⁵ Počítaný stejně jako průměrný věk matky z rozložení věkově specifických měr (počet živě narozených v daném věku otce ke střednímu stavu mužů v daném věku). Tato metoda je očistěna od vlivu velikosti kohorty.

Plodnost žen podle pořadí narozeného dítěte

Ve srovnání s rokem 2013 byly v roce 2022 vyšší úhrnné plodnosti všech pořadí, relativně nejvíce pak úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí (z 0,20 na 0,23 dítěte v roce 2022, tj. o 16 %). Druhý nejvyšší vzestup se týkal úhrnné plodnosti u druhorozených dětí (z 0,53 na 0,61, tj. o 15 %) a nejméně vzrostla intenzita plodnosti dětí prvního pořadí (z 0,73 na 0,78, tj. o 7 %). Úhrnná plodnost prvního pořadí rostla zejména v první polovině uplynulé dekády – v roce 2013 byla na úrovni 0,73 dítěte na jednu ženu a v roce 2017 již 0,86. Na úrovni 0,85–0,86 pak v následujících třech letech zůstala, v roce 2021 vzrostla na 0,88 a v roce 2022 poklesla na 0,78, tj. meziročně o 12 %.

Tab. 4.8 Ukazatele plodnosti podle pořadí dítěte a věku ženy, 2013–2022

Ukazatel, pořadí	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Úhrnná plodnost: 1. pořadí	0,73	0,76	0,79	0,83	0,86	0,86	0,85	0,85	0,88	0,78
2. pořadí	0,53	0,56	0,57	0,58	0,60	0,62	0,62	0,62	0,69	0,61
3.+ pořadí	0,20	0,21	0,21	0,22	0,23	0,23	0,23	0,24	0,25	0,23
Průměrný věk matek při narození dítěte: 1. pořadí	28,1	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5	28,8	28,8
2. pořadí	31,0	31,1	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3	31,3	31,4	31,4
3.+ pořadí	33,2	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4	33,3	33,4	33,4
Pořadí, věk	Míry plodnosti v pětiletých věkových skupinách (na tisíc žen)									
1. pořadí: 15–19	10,0	10,1	9,8	9,9	10,0	9,1	8,2	7,7	6,7	5,9
20–24	29,0	29,6	31,5	34,6	35,8	35,4	34,1	34,2	32,4	28,8
25–29	55,8	57,6	59,1	61,6	64,3	64,4	65,6	65,3	69,2	60,8
30–34	39,2	42,2	43,9	45,7	46,2	46,2	45,5	45,3	49,3	42,8
35–39	10,1	10,6	11,7	12,6	13,4	14,1	14,7	15,1	16,6	15,0
40–44	1,4	1,4	1,7	1,7	1,9	2,1	2,3	2,3	2,6	2,8
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2
2. pořadí: 15–19	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,3	1,2	1,1
20–24	10,0	10,1	10,7	11,2	11,3	11,9	11,8	11,8	11,6	10,6
25–29	29,4	30,4	30,5	30,2	31,2	32,8	34,2	34,8	39,5	35,3
30–34	45,6	47,8	48,5	49,2	50,9	51,2	50,9	49,9	56,8	48,7
35–39	17,7	19,2	20,2	21,1	21,8	22,8	23,0	23,5	26,2	22,6
40–44	2,1	2,3	2,6	2,8	3,0	3,3	3,4	3,5	3,9	3,6
45–49	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
3.+ pořadí: 15–19	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–24	3,0	3,3	3,3	3,6	3,6	3,9	3,8	3,7	3,6	3,3
25–29	7,2	7,6	7,4	7,6	8,2	8,2	8,2	8,8	8,9	8,9
30–34	13,3	14,4	13,9	14,3	14,8	15,1	15,0	15,1	16,5	14,7
35–39	12,2	13,4	13,5	13,9	14,7	14,7	14,8	14,8	15,8	13,9
40–44	3,6	3,7	4,1	4,1	4,1	4,3	4,2	4,3	4,4	4,3
45–49	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3

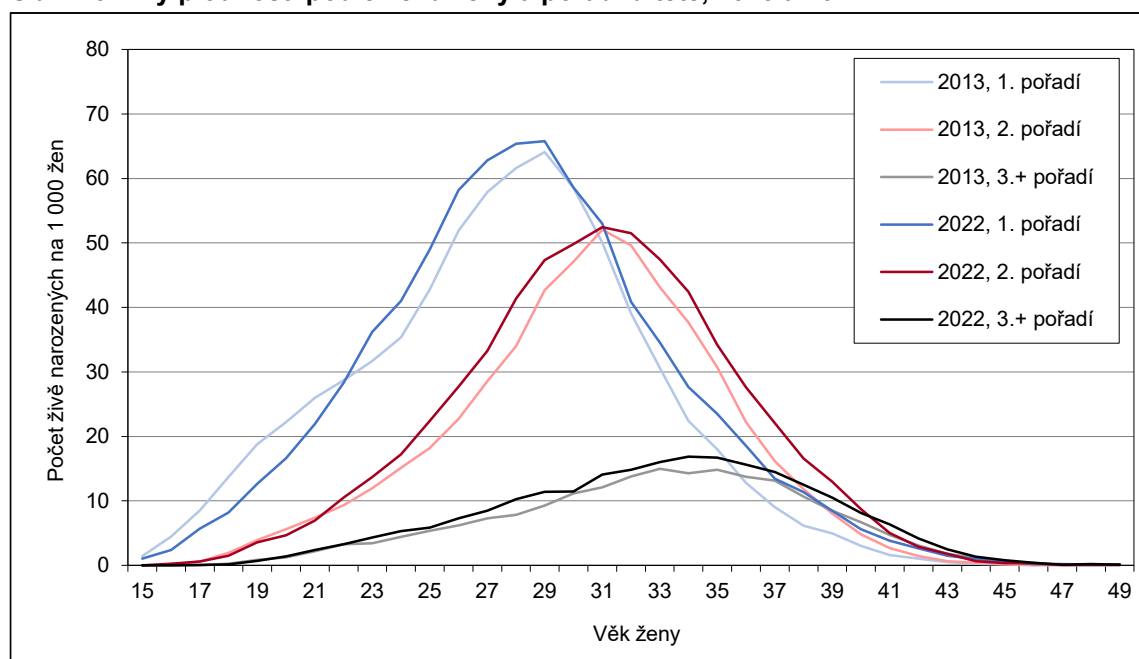
Pozn.: Barevně označeny nejvyšší míry plodnosti pro dané pořadí v daném roce.

Úhrnná plodnost druhého pořadí se postupně zvyšovala z 0,53 v roce 2013 na 0,62 v roce 2018, na kterých se držela i v letech 2019–2020. V roce 2021 vzrostla na 0,69 dítěte na jednu ženu a následně poklesla na hodnotu 0,61, tedy obdobně jako u úhrnné plodnosti prvního pořadí o 12 %. Úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí v období let 2013–2021 průběžně rostla, a to z 0,20 dítěte na jednu ženu v roce 2013 na 0,25 v roce 2021, a stejně jako u přechodných pořadí v roce 2022 meziročně poklesla, a to na 0,23, tj. o 8 %.

Z pohledu pětiletých věkových skupin (tab. 4.8) je plodnost prvního pořadí nejvyšší u žen ve věkové skupině 25–29 let, u ostatních pořadí pak ve skupině 30–34 let, a tato situace se po celé poslední desetiletí neměnila. V jednoletém věkovém detailu (obr. 4.9) byla míra plodnosti prvního pořadí maximální u žen ve věku 28 nebo 29 let (v roce 2022 šlo o 66 prvorozených dětí na tisíc žen ve věku 29 let) s jedinou výjimkou roku 2020, kdy maximum připadlo již na ženy 27leté. Nejvyšší úroveň plodnosti druhého pořadí byla zaznamenávána ve věku 31 nebo 32 let (v roce 2022 šlo o 52 druhorozených na tisíc žen ve věku 31 let), u třetího či vyššího pořadí pak ve věku 34 nebo 35 let (v roce 2022 šlo o 17 dětí daného pořadí na tisíc žen ve věku 34 let) s výjimkou roku 2013, kdy vrcholila již ve věku 33 let. K poklesu plodnosti mezi roky 2013 a 2022 došlo pouze ve věkové skupině 15–19 let, a to ve všech pořadích a ve věkové skupině 20–24letých žen v případě plodnosti prvního pořadí. V ostatních případech úroveň plodnosti za posledních 10 let více či méně vzrostla. Nárůst plodnosti byl přitom relativně vyšší ve věkových kategoriích nad 35 let než u 20–34letých (pro všechna pořadí).

Obr. 4.9 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2013 a 2022

Průměrný věk žen při narození dítěte (tab. 4.8) mezi roky 2013 a 2022 absolutně i relativně nejvíce vzrostl u prvorodiček, a to o 0,7 roku z 28,1 na 28,8 let. Průměrný věk matek-druhorodiček se ve stejném období zvýšil o 0,4 roku z 31,0 na 31,4 let, zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí se po celé desetiletí pohyboval na úrovni 33,2–33,4 let. V posledním průměrný věk žen při narození dítěte jakéhokoliv pořadí stagnoval.

Plodnost žen podle rodinného stavu

Profil věkově specifických měr plodnosti se tradičně liší také podle rodinného stavu ženy²⁶. Specifické míry plodnosti svobodných žen nejprve od nejmladších věků postupně rostou, maximálních hodnot dosahují ve věcích 29–32 let (v roce 2022 87 dětí na tisíc žen ve věku 29 let) a teprve poté mají s věkem klesající tendenci. U vdaných žen je typická vyšší intenzita plodnosti u mladších žen – do cca 20 let věku, neboť vstup do manželství (pokud k němu dojde) bývá v nízkém věku často spjat s těhotenstvím ženy²⁷. Až zhruba

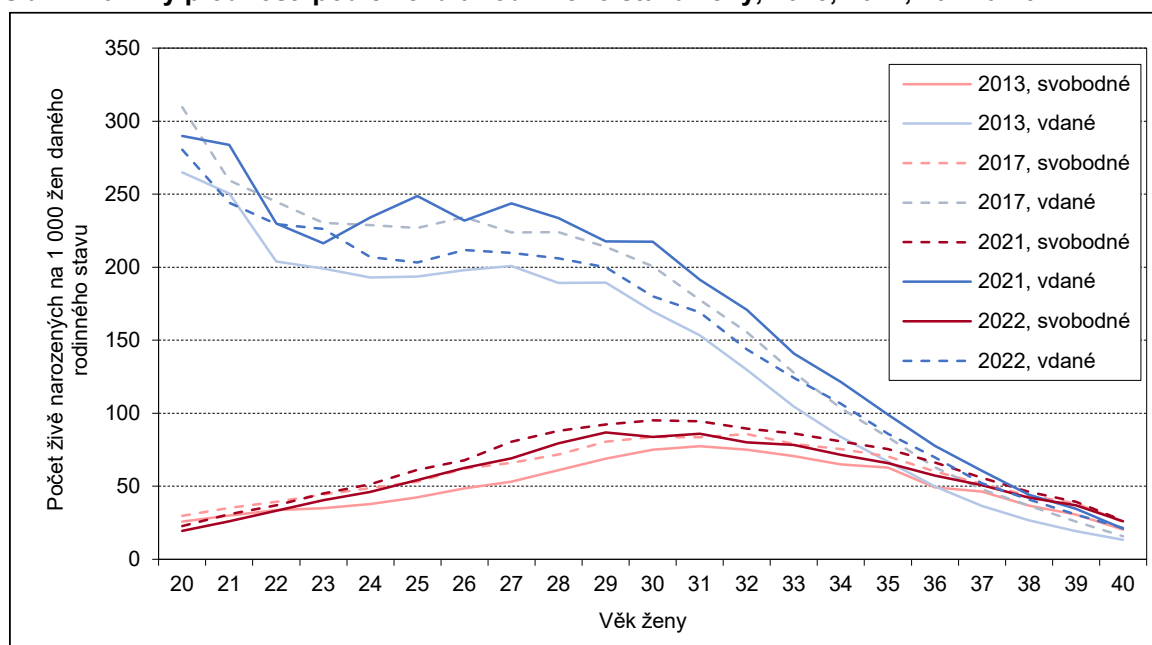
²⁶ Věkově specifické míry plodnosti podle rodinného stavu ženy byly vypočítány jako poměr živě narozených dětí ženám daného věku a rodinného stavu a středního stavu žen daného věku a rodinného stavu, přičemž střední stav žen odpovídal průměru z počátečního a koncového stavu žen v referenčním roce. Vzhledem k minoritnímu zastoupení rozvedených a ovdovělých žen na reprodukci je hodnocena pouze plodnost vdaných a svobodných.

²⁷ V důsledku nízkých počtů narozených dětí a vdaných žen v tomto věku však míry plodnosti výrazně kolísají.

od věku 27–28 let mají míry plodnosti s rostoucím věkem klesající tendenci. Po věku 33 let se plodnost žen vdaných a svobodných sblíží a po 35. roce věku je již rozdíl v jejich intenzitě malý (obr. 4.10).

Srovnání měr plodnosti v čase ukazuje, že mezi lety 2013 a 2022 byl evidován růst plodnosti u vdaných v celém věkovém spektru (s výjimkou věku 21 let, ve kterém došlo k mírnému poklesu), u svobodných žen také rostl s výjimkou nejmladších žen (do 22 let věku včetně). Z pětiletých věkových skupin, když opomineme okrajové věkové skupiny, jejichž podíl na celkové plodnosti je marginální a podléhá výkyvům z důvodu malých počtů, relativně nejvíce vzrostla míra plodnosti vdaných žen starších 35 let věku (ve skupině 40–44 let o 53 % a ve skupině 35–39 let o 40,4 %) a svobodných žen ve věku 25–29 let (o 31,2 %). Meziroční pokles plodnosti mezi roky 2021 a 2022 zaznamenaly všechny věkové skupiny svobodných žen. Ve věkových skupinách, které mají největší vliv na celkovou úroveň plodnosti mezi 25. a 39. rokem věku, se míry plodnosti snížily mezi 7 % (30–34 let) až 9 % (35–39 let). U vdaných žen se snížení intenzit měr plodnosti projevilo mezi 20letými až 39letými ženami a u žen ve věku 45 a více let. Oproti svobodným ženám, míry plodnosti vdaných žen mezi 25. a 39. rokem věku poklesly výrazněji – o 9 % (35–39 let) až 12 % (30–34 let).

Obr. 4.10 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2013, 2017, 2021 a 2022

Předmanželské koncepce

Předmanželské koncepce neboli podíl narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku z celového počtu narozených v 1. pořadí v nynějším manželství se v posledních deseti letech pohyboval mezi 20,2 % a 25,3 % (tab. 4.9). V letech 2013 až 2017 se do 8 měsíců po sňatku rodila zhruba čtvrtina dětí narozených v nynějším manželství v 1. pořadí, poté se jejich podíl snižoval až do roku 2020, kdy ovlivněn protiepidemickými opatřeními, která omezila konání větších společenských akcí včetně svateb.

V následujících dvou letech pak došlo k nárůstu podílu předmanželských koncepcí, nejprve na 22,0 % v roce 2021 a poté na 23,8 % v roce 2022 (tj. 6,9 tis dětí z 28,9 tis. dětí narozených v prvním pořadí v nynějším manželství).

Podíl předmanželských koncepcí se liší podle věku ženy. U nejmladších žen je podíl vyšší – u žen mladších 20 let v roce 2022 činil 70,9 %, u žen ve věku 20–24 let 39,5 %. Naopak nejnižší hodnota byla zaznamenána ve věkové skupině 30–34letých žen, a to 19,8 %, následovala skupina 35–39letých rodiček s podílem 23,3 %. O něco více bylo předmanželských koncepcí mezi 45letými a staršími rodičkami (23,6 %) a mezi ženami ve věku 25–29 let (23,7 %).

Tab. 4.9 Předmanželské koncepce podle věku matky, (%), 2013–2022

Věk	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
–19	73,9	81,4	74,1	75,2	78,8	76,8	70,9
20–24	41,8	44,1	41,1	40,1	36,7	37,7	39,5
25–29	23,5	24,2	23,6	23,1	19,5	22,3	23,7
30–34	21,5	21,0	19,2	19,2	16,8	18,3	19,8
35–39	24,3	25,3	24,8	23,2	20,0	21,0	23,3
40–44	25,9	30,0	28,8	26,1	23,3	25,7	26,9
45+	26,1	25,0	24,6	24,3	16,3	25,3	23,6
Celkem	24,8	25,3	23,9	23,3	20,2	22,0	23,8

Nejvyšší dokončené vzdělání matky hraje také významnou roli v úrovni předmanželských koncepcí. Nejčastěji se děti prvního pořadí rodí do 8 měsíců po uzavření manželství ženám se základním vzděláním, a to zhruba ve třetině všech případů prvních dětí narozených vdaným ženám v nynějším manželství (tab. 4.10). S rostoucím vzděláním předmanželských koncepcí ubývá. V roce 2022 se vdaným ženám se středním vzděláním bez maturity narodilo do 8 měsíců po svatbě 30,2 % dětí 1. pořadí, ženám se středním vzděláním s maturitou více než čtvrtina (26,7 %) a téměř pětina (19,8 %) dětí prvního pořadí ženám s vysokoškolským vzděláním.

Tab. 4.10 Předmanželské koncepce (%) podle vzdělání matky, 2013–2022

Vzdělání	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ZŠ	33,8	33,4	33,2	32,9	28,1	31,6	32,6
SŠ bez maturity	29,2	31,2	31,4	28,6	25,7	26,9	30,2
SŠ s maturitou	25,5	27,8	26,0	25,9	21,6	24,0	26,7
VŠ	21,9	21,0	20,2	19,7	17,2	18,9	19,8

Meziporodní intervaly²⁸

Průměrná doba mezi prvním a druhým porodem se v průběhu posledních deseti let snížila ze 4,4 let v roce 2013 na 4,1 let v letech 2019–2022. Nejčastější byl mezi 1. a 2. porodem dvouletý interval, jehož podíl vzrostl z 29,2 % v roce 2013 na 32,8 % v roce 2022 (tab. 4.11). Maxima bylo nicméně dosaženo v roce 2018 (33,2 %), od té doby se podíl dvouletého odstupů od prvního dítěte pohyboval mezi 32,3 % a 32,8 %. I podíl jednoletého intervalu byl nejvyšší v roce 2018 (15,1 %), následoval pokles až na současnou úroveň (13,9 % v roce 2022), která je již jen o 0,2 p. b. vyšší než v roce 2013. Podíl 3letého intervalu nejprve klesal, a to až do roku 2015, kdy dosáhl 17,3 %, od té doby se zvyšoval až do roku 2021, kdy činil 21,1 %. V posledním roce desetiletí ohraničeném roky 2013–2022 se však mírně snížil, a to na 20,9 %. Zastoupení dalších a méně častých meziporodních intervalů se oproti roku 2013 snížilo, avšak v průběhu desetiletí nemělo jednoznačně klesající trend.

Průměrný počet let mezi uplynulých 2. a 3. porodem se snížil z 5,9 let v roce 2013 na 5,3 let v roce 2022. Obdobně jako v případě meziporodních intervalů mezi prvním a druhým porodem, tak i mezi druhým a třetím uběhly nejčastěji dva roky (tab. 4.11). Zastoupení tohoto intervalu vzrostlo z 16,9 % v roce 2013 na 20,5 % o deset let později. I v případě tříletých intervalů došlo k nárůstu podílu, a to z 14,1 % na 16,5 %, zastoupení jednoletého intervalu se pohybovalo mezi 12,2 % (v roce 2021) a 12,9 % (v letech 2014 a 2020). V období let 2013 až 2022 došlo k významnému snížení podílů delších (10 let a více) rozestupů mezi narozením druhého a třetího dítěte – z 16,5 % na 11,8 %.

²⁸ Pro zjednodušení výpočtu počítáno pouze z jednočetných porodů.

Tab. 4.11 Meziporodní intervaly, 2013 a 2017–2022

Meziporodní interval (dokončené roky)	Interval mezi 1. a 2. porodem (%)							Interval mezi 2. a 3. porodem (%)						
	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,7	0,7	0,5	0,5	0,7	0,5	0,7
1	13,7	14,5	15,1	15,0	14,5	14,0	13,9	12,5	12,7	12,7	12,6	12,9	12,2	12,3
2	29,2	31,5	33,2	32,9	32,3	32,5	32,8	16,9	18,8	19,8	19,9	19,9	20,5	20,5
3	18,9	17,8	17,8	18,7	19,9	21,1	20,9	14,1	13,5	13,5	14,6	15,5	15,9	16,5
4	10,2	9,0	8,5	9,0	9,4	9,8	9,3	9,7	8,9	9,4	9,6	10,1	10,6	9,9
5	7,4	6,6	6,2	6,2	6,4	6,3	6,3	8,4	7,9	8,3	7,8	7,8	8,3	8,0
6	5,1	5,1	4,6	4,6	4,5	4,3	4,5	7,0	7,3	7,1	7,0	6,9	7,0	6,9
7	3,7	3,9	3,5	3,3	3,3	3,0	3,1	5,5	6,2	5,9	6,1	5,6	5,6	5,3
8	2,4	3,1	2,8	2,4	2,2	2,1	2,2	4,5	5,3	5,4	5,1	4,5	4,6	4,4
9	1,9	2,0	2,0	1,9	1,7	1,6	1,7	4,1	4,6	4,0	4,3	3,5	3,4	3,6
0–4	72,5	73,1	74,9	76,0	76,4	77,6	77,2	54,0	54,5	55,9	57,3	59,1	59,8	59,9
5–9	20,5	20,8	19,2	18,4	18,1	17,2	17,8	29,6	31,3	30,7	30,3	28,3	28,8	28,3
10–14	5,0	4,6	4,5	4,4	4,2	4,0	3,9	12,0	10,7	10,3	9,8	10,1	8,9	9,5
15–19	1,7	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	3,9	2,8	2,6	2,1	2,1	2,2	2,0
20+	0,6	0,3	0,3	0,2	0,4	0,2	0,2	0,6	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
Průměrná délka (roky)	4,4	4,3	4,2	4,1	4,1	4,1	4,1	5,9	5,7	5,6	5,5	5,4	5,3	5,3

Pozn.: Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů.

Narození rodičům s migračním původem

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím²⁹ na všech živě narozených vrostl mezi roky 2013 a 2022 z 3,1 % na 6,4 % (tab. 4.12), přičemž poslední meziroční růst byl o 1,9 p. b. Absolutně se jednalo o růst z 3 345 dětí v roce 2013 na 6 526 dětí v roce 2022 (tj. o 3 181 dětí), poslední meziroční nárůst činil 1 451 živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím. Z celkového počtu živě narozených dětí s cizím státním občanstvím se v roce 2022 nejčastěji jednalo o děti s ukrajinským státním občanstvím (stejně jako v letech 2016, 2020 a 2021), jichž bylo 3 145 a tvořily 48,2 % z celkového počtu živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím. Na druhém místě se s velkým odstupem umístily děti se slovenským státním občanstvím (993, tj. 15,2 %) a třetí nejčastější cizí státní občanství bylo občanství vietnamské (693, tzn. 10,6 %). V letech 2013 až 2015 se narodilo nejvíce dětí s vietnamským státním občanstvím, v letech 2017–2019 se státním občanstvím slovenským³⁰.

Tab. 4.12 Živě narození podle státního občanství*, 2013 a 2017–2022

	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 345	4 313	4 425	4 717	4 940	5 075	6 526
- podíl na úhrnu (%)	3,1	3,8	3,9	4,2	4,5	4,5	6,4
z toho státní občanství: Ukrajina	781	957	981	1 103	1 238	1 382	3 145
Slovensko	459	1 018	1 082	1 121	1 137	1 118	993
Vietnam	965	931	868	897	856	762	693
Mongolsko	178	126	139	196	228	236	229
Rusko	225	289	254	270	277	290	216

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2022.

Živě narozených dětí s rodinnou vazbou do zahraničí je však mnohem více. Zhruba o polovinu vyšší je například zastoupení živě narozených, jejichž matka/otec má jiné než české státní občanství (tab. 4.13). V roce 2022 bylo narozených s matkou-občankou cizího státu 9 567, resp. s otcem-občanem cizího státu

²⁹ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u nichž ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR

³⁰ Výrazně vyšší počty narozených dětí slovenského státního občanství od roku 2017 jsou z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.

9 431, a tyto děti představovaly 9,4 %, resp. 9,3 % úhrnného počtu živě narozených. Také v případě tohoto podílu byl jeho trend v uplynulém desetiletí jednoznačně rostoucí; před deseti lety v roce 2013 bylo zastoupení matek s cizím státním občanstvím u živě narozených 5,5 %, v případě otců 5,8 %. Ve všech letech uplynulého desetiletí byly nejpočetnějšími rodičkami Slovenky, s výjimkou roku 2022, kdy převládly Ukrajinky (3 608 živě narozených, tj. 38 % z matek-cizinek), které v ostatních letech figurovaly na druhém místě. Třetí nejpočetnější skupinou matek s cizím státním občanstvím představovaly v celém období let 2013–2022 Vietnamky.

Tab. 4.13 Živě narození s cizím státním občanstvím matky/otce, 2013, 2017, 2022

	Otec ČR + matka cizinka			Matka ČR + otec cizinec ¹⁾		
	2013	2017	2022	2013	2017	2022
Živě narození	5 909	7 199	9 567	6 240	7 532	9 431
- podíl na úhrnu (%)	5,5	6,3	9,4	5,8	6,6	9,3
z toho stát narození: Ukrajina	1 095	1 299	3 608	779	926	2 825
Slovensko	2 030	2 764	2 674	1 751	2 585	2 559
Vietnam	1 033	991	760	814	907	681
Rusko	323	437	373	207	248	188
Mongolsko	196	127	239	145	111	216
Rumunsko	85	172	202	112	223	294

Pozn.: Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2022.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2013 nebyly zjištěny u 8,8 tisíc dětí, v roce 2017 u 8,2 tisíc a v roce 2022 u 6,7 tisíc živě narozených.

Stejná občanství na prvních třech místech dominovala i u otců – na prvním místě šlo pravidelně o Slováky, opět s výjimkou roku 2022, kdy je na prvním místě vystřídali Ukrajinci (2 825 živě narozených, tj. 30 % z otců-cizinců), kteří byli v letech 2013–2015 na třetím místě a v letech 2016–2021 na místě druhém. Třetí nejpočetnější skupinou otců-cizinců představovali od roku 2016 Vietnamci, kteří byli na počátku uplynulé dekády (v letech 2013–2015) na druhém místě. Oproti pořadí u matek se na čtvrtém místě od roku 2018 začali umisťovat otcové s rumunským občanstvím.

Dalším možným ukazatelem vazby migračního původu dítěte je údaj o státu narození matky, resp. otce (dostupný od roku 2012). Zastoupení živě narozených dětí matkám, resp. otcům narozeným v cizině se mezi roky 2013 a 2022 zvýšilo z 6,3 % na 10,7 %, resp. z 6,6 % na 10,5 % (tab. 4.14), v absolutním pohledu jejich počet vzrostl z 6 693 na 10 833, resp. 6 993 na 10 615. Největší skupinu matek tvořily ženy narozené na Ukrajině, kterých bylo 3 927 (36 %), následovaly ženy narozené na Slovensku (3 158; 29 %) a ženy narozené ve Vietnamu (819, 8 %). U otců dětí narozených v zahraničí se jednalo nejčastěji o muže narozené na Slovensku (3 100; 29 %) a na Ukrajině (3 075; 29 %) a dále ve Vietnamu (754; 7 %).

Tab. 4.14 Živě narození s cizím státem narození matky/otce, 2013, 2017 a 2022

	Otec narozen v ČR + matka v cizině			Matka narozena v ČR + otec v cizině ¹⁾		
	2013	2017	2022	2013	2017	2022
Živě narození	6 693	8 304	10 833	6 993	8 743	10 615
- podíl na úhrnu (%)	6,3	7,3	10,7	6,6	7,6	10,5
z toho stát narození: Ukrajina	1 170	1 479	3 927	815	1 071	3 075
Slovensko	2 541	3 340	3 158	2 279	3 259	3 100
Vietnam	1 046	1 058	819	827	953	754
Rusko	347	477	483	220	306	287
Mongolsko	198	132	250	146	112	222

Pozn.: Výběr a řazení států narození podle četnosti v roce 2022.

¹⁾ U dětí narozených mimo manželství nejsou údaje o otci povinné. V roce 2013 nebyly zjištěny u 8,8 tisíc dětí, v roce 2017 u 8,2 tisíc a v roce 2022 u 6,7 tisíc živě narozených.

Porovnání dat z tabulek 4.12 a 4.14 ukazuje, že děti s matkou/otcem narozených v zahraničí je výrazně více než dětí s odvozeným cizím státním občanstvím. Největší rozdíl je patrný u Slovenska: 3 158 dětí se v roce 2022 narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 993 dětí mělo slovenské státní občanství (tzn. oba rodiče měli jiné než české státní občanství a matka slovenské). To značí, že v mnohých případech měl

otec dítěte (a tedy i dítě samotné při narození) české státní občanství. Naopak u žen narozených na Ukrajině nebo ve Vietnamu není rozdíl oproti počtu živě narozených dětí s odvozeným státním občanstvím tak výrazný (3 927 vs. 3 145 u Ukrajinek, 819 vs. 693 u Vietnamek), z čehož vyplývá, že si ženy s ukrajinským, resp. vietnamským původem často berou partnera se stejným státním občanstvím.

Obr. 4.11 Živě narození s vazbou na Slovensko, Ukrajinu či Vietnam, 2013–2022

